

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

LÆRERPROFES-
SIONEN OG BØRNS
RETTIGHEDER I
GRØNLAND

LÆRERPROFESSIONEN OG BØRNS RETTIGHEDER I GRØNLAND

Forfattere: Kristina Helland Strandby og Cecilia Decara

© 2017 Institut for Menneskerettigheder
Danmarks og Grønlands Nationale Menneskerettighedsinstitution

Wilders Plads 8K
1403 København K
Telefon 3269 8888
www.menneskeret.dk

Denne publikation eller dele af den må reproduceres til ikke-kommercielle formål med tydelig angivelse af kilde.

Vi tilstræber, at vores udgivelser bliver så tilgængelige som muligt. Vi bruger fx store typer, korte linjer, få orddelinger, løs bagkant og stærke kontraster. Læs mere om tilgængelighed på www.menneskeret.dk/tilgaengelighed

INDHOLD

FORORD	4
RESUMÉ OG METODE	5
1 DEN GÆLDENDE STUDIEORDNING	7
1.1 MENNESKERETTIGHEDER OG BØRNS RETTIGHEDER I STUDIEORDNING	7
1.2 ANDRE BEGREBER OG FORMULERINGER	9
2 UDFORDRINGER FOR LÆRERUDDANNELSEN I GRØNLAND ANBEFALINGER TIL LÆRERUDDANNELSEN	14 15
3 UDFORDRINGER PÅ SKOLE- OG BØRNEOMRÅDET	17
3.1 DEN GRØNLANDSKE FOLKESKOLE	17
3.2 BØRNEOMRÅDET GENERELT	19
4 MENNESKERETTIGHEDER I ET PROFESSIONSPERSPEKTIV	20
SKOLEN I SAMFUNDET	20
FAGLIGHED	20
OMSORG	21
MYNDIGHEDSANSVAR	21
SLUTNOTER	22

FORORD

MIO er Grønlands børnerettighedsinstitution, der har til formål at udbrede kendskabet om FN's Børnekonvention. MIO skal sikre, at børn kender deres rettigheder, og at voksne arbejder for at fremme og beskytte børns rettigheder. Vi arbejder for, at Børnekonventionen omsættes til konkrete indsatser, der forbedrer dagligdagen for børn og unge i Grønland.

Institut for Menneskerettigheder er Grønlands nationale menneskerettighedsinstitution med mandat til at fremme og beskytte menneskerettighederne i Grønland. Det gør vi ved at forankre viden om menneskerettigheder hos grønlandske myndigheder og hos civilsamfundet. For eksempel via kapacitetsopbygning, rådgivning, høringsvar og afrapportering til internationale fora.

MIO og Institut for Menneskerettigheder havde i 2015-2016 fornøjelsen af at undervise alle fire årgange lærerstuderende ved Ilinniarfissuaq, Institut for Læring, Grønlands Universitet. Formålet var at styrke de studerendes kompetencer til at tilrettelægge, gennemføre og evaluere undervisning i menneskerettigheder og børns rettigheder. Herunder at styrke deres kendskab til lærens rolle som myndighedsperson, og deres kompetencer til at samtænke det faglige og pædagogiske i relation til flere centrale dannelsesmål for både læreruddannelsen og folkeskolen.

MIO og Institut for Menneskerettigheder gennemførte efterfølgende et kompetenceudviklingsforløb for lektorerne på Ilinniarfissuaq, der havde fokus på undervisningsdidaktik og særlige udfordringer for undervisning i menneskerettigheder og børns rettigheder i en grønlandsk læreruddannelseskontekst.

Vi håber, at vi med denne analyse fortsat inviteres til dialog om fremtidens lærer i Grønland. Så menneskerettighedsperspektivet som både dannelsesopgave og myndighedsopgave kan komme til udtryk i læreruddannelsens lærings- og undervisningskoncept og i den kommende læreruddannelses fag og fagområder.

RESUMÉ OG METODE

Denne analyse peger på relevante udfordringer, behov og muligheder for at indarbejde menneskerettigheder og børns rettigheder i den kommende læreruddannelsen ved Ilinniarfissuaq, Institut for Læring, Grønlands Universitet.

Grønlandske skolelærere møder en lang række menneskeretlige udfordringer i deres daglige arbejde. Med udgangspunkt i en analyse af den gældende studieordning og en opsummering af eksisterende undersøgelser af den grønlandske folkeskole og læreruddannelse, peges på, at kommende lærere ikke nødvendigvis er klædt tilstrækkeligt på til effektivt at kunne udføre konkrete myndigheds- og dannelsesopgaver.

Det er således afgørende for at grønlandske børn får det bedste fundament i livet og for deres videre uddannelse, at kommende lærere gennem deres grunduddannelse får kompetencer til at efterleve og være med til at sikre børns grundlæggende rettigheder og styrke grønlandske børns medborgerskab.

ANBEFALINGER

Analysen fremhæver en række anbefalinger til at inddrage og styrke undervisning i menneskerettigheder og børns rettigheder i den grønlandske læreruddannelse. Herunder, at:

- Undervisning i menneskerettigheder bliver styrket på læreruddannelsen i forbindelse med den igangværende reform, herunder at de studerende bliver rustet til i højere grad at påtage sig rollen som myndighedsperson i den grønlandske grundskole.
- Der arbejdes for, at lærerne i folkeskolen og undervisere på læreruddannelsen opnår relevante kompetencer til at undervise elever i menneskerettigheder, herunder især FN's børnekonvention og FN's handicapkonvention. Dette kan eventuelt ske gennem efteruddannelse af nuværende lærere, skoleledere og undervisere.

- Det sikres, at læreruddannelsen på Ilinniartissuaq får det nødvendige faglige indhold med henblik på at uddanne lærere med et højt kompetenceniveau, herunder for så vidt angår håndtering og tilrettelæggelse af undervisning for børn med særlige behov.
- At der integreres og formuleres tydelige læringsmål i den nye studieordning, som behandler børns rettigheder og de grundlæggende menneskerettigheder, der har relevans for lærerprofessionen.

Analysen er udarbejdet af MIO og Institut for Menneskerettigheder og kan anvendes som udgangspunkt for det igangværende udviklingsarbejde af læreruddannelsen ved Ilinniartissuaq.

ANALYSENS METODE

Analysen er udarbejdet med baggrund i den nuværende gældende studieordning for læreruddannelsen, evalueringerne af henholdsvis den grønlandske læreruddannelse og den grønlandske folkeskole begge udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut, samt 'Menneskerettigheder i Grønland, Status 2016', der årligt udarbejdes af Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder.

Den gældende studieordning, og de forpligtelser til undervisning i menneskerettigheder, der findes i den nuværende studieordning, gennemgås. Efterfølgende fremhæves en række udfordringer i læreruddannelsen samt på skole- og børneområdet mere generelt. Til sidst fremhæves en række menneskeretlige temaer, som, instituttet og MIO mener er relevante at behandle mere systematisk i læreruddannelsen.

KAPITEL 1

1 DEN GÆLDENDE STUDIEORDNING

Dette afsnit fremhæver dels de steder, der eksplicit nævner menneskerettigheder og børns rettigheder i den nuværende studieordning, dels andre begreber og formuleringer i studieordningen, hvor menneskerettigheder og børns rettigheder kan være relevante i undervisningen.

OPBYGNING AF UDDANNELSEN

Opbygningen af læreruddannelsen består af fire områder, som alle studerende skal gennemføre:

- Søjle A: Linjefag
- Søjle B: Det pædagogiske fagområde
- Søjle C: Praktikken
- Bachelorprojekt

1.1 MENNESKERETTIGHEDER OG BØRNS RETTIGHEDER I STUDIEORDNING

Der søgt på følgende begreber: *Rettighed* / *konvention* / Ret* / Erklæring* / International* / Regional* / Global*. Det er kun de ord, der er relevante for sammenhængen med menneskerettigheder og børns rettigheder, som er registreret i det følgende.

Overordnet nævnes;

- "menneskerettighedserklæringen og børnekonventionen" én gang i faget 'Filosofi og etik', der er en del af linjefaget 'Religion og filosofi'
- 'rettigheder' i faget didaktik under det pædagogiske fagområde i relation til lærerens "pligter og rettigheder i det daglige arbejde"
- "internationale deklARATIONER OG KONVENTIONER" i linjefaget 'specialpædagogik'
- "retlige begreber", "retssystemer", "regionale og globale organisationers rolle" samt "Internationale relationer" i linjefaget 'samfundsfag & historie'

SØJLE A: LINJEFAG

I linjefaget 'Samfundsfag & Historie', nævnes ordene "retslige/retssystemer", og derudover "internationale organisationernes roller ift. politisk og økonomiske stabilitet" samt "internationale relationer". I sammenhængen i studieordningen lægger det op til at behandle FN og menneskerettighedskonventioner. Derudover er "menneskerettighedserklæringen" og "børnekonventionen" nævnt direkte i faget 'Religion og Filosofi' og "Internationale deklARATIONER OG KONVENTIONER" i faget 'Specialpædagogik'. Der er ikke andre linjefag, hvor rettigheder, menneskerettigheder eller børns rettigheder er nævnt.

Samfundsfag & Historie

Verdens historie efter 1950 og politisk organisation, 2. semester

Mål

Den studerende

- har viden om retslige begreber
- kan argumentere for forskellige opfattelser inden for retssystemer og begrunde holdningerne til disse.

Indhold

Verdenshistorie efter 1950

- Regionale og globale organisationers roller i forhold til politisk og økonomisk stabilitet.

Politisk organisation, lov og ret samt verden omkring os.

- Grønlands internationale relationer samt det modsatte tendenser mellem globalisering og lokal fokusering.¹

Religion og filosofi

Filosofi og etik, 1. semester

Indhold

- Menneskerettighedserklæringen (FN 1948) og Børnekonventionen (FN 1989)²

Specialpædagogik

Indhold

- Lovgrundlaget, herunder nationale love og bekendtgørelser samt internationale deklARATIONER OG KONVENTIONER.

Specialpædagogik som fagligt felt, 3. semester

Indhold

- Lovgrundlaget for specialundervisning, herunder nationale love og bekendtgørelser samt internationale deklARATIONER OG KONVENTIONER³

SØJLE B: DET PÆDAGOGISKE FAGOMRÅDE

Inden for det pædagogiske fagområde nævnes "rettigheder" én gang i faget 'Didaktik'. Menneskerettigheder eller børns rettigheder bliver ikke nævnt i de resterende fag under det pædagogiske fagområde.

Didaktik I, 2. semester

Læringsmål

Den studerende:

- tilegner sig viden om lærerens ansvar, pligter og rettigheder i det daglige arbejde⁴

1.2 ANDRE BEGREBER OG FORMULERINGER

I det følgende afsnit fremhæver vi en række begreber og formuleringer fra studieordningen, der ikke nævner menneskerettigheder og børns rettigheder eksplicit, men hvor et rettighedsperspektiv kan være relevant i undervisningen.

Overordnet drejer det sig om temaer som;

- Demokrati samt med- og selvbestemmelse
- Almen dannelse, værdier, normer, kultur og menneskesyn
- Identitet (herunder kønsidentitet), personlig udvikling, forskelligartethed/mangfoldighed
- Lærerens roller, herunder som myndighedsperson, fx socialpædagogiske forpligtelser
- Trivsel, mobning, antivold
- Udviklingsforstyrrelser eller handicap

SØJLE A: LINJEFAG

I samtlige linjefag med undtagelse af faget 'musik, sang, drama og bevægelse' er der didaktisk fokus på at give studerende kompetencer til at planlægge undervisningsforløb, der "tilgodeser elevernes med- og selvbestemmelse".⁵

Derudover nævnes områder som "mangfoldighed" og "almen dannelse" i naturfag og naturgeografi, "seksualitet" i biologi, "kultur" og "identitet" i engelsk samt en række sociologiske og filosofiske begreber om individ og fællesskaber i fagene 'samfundsfag og historie' og 'religion og filosofi'. Endelig er der i faget specialpædagogik fokus på udsatte børn og børn med særlige behov. I de følgende henvisninger bliver "med- og selvbestemmelse" ikke fremhævet, da det gælder for alle fag.

Engelsk

Kultur og kulturforståelse, 4. semester

Mål

Den studerende

- opnår viden om sammenhængen mellem kultur, sprog og identitet⁶

Naturfag

Bæredygtighed 1, 5. semester

Mål

Den studerende

- Har viden om evolution; enhed og mangfoldighed
- Almen dannelse⁷

Biologi

Fysiologi og adfærd, samt ernæring, 2. semester

Indhold

- **Seksualitet;** forplantning, hormoner, adfærd, sygdomme, prævention⁸

Naturgeografi

Levende organismer og økologiske sammenhænge, 2, 3. semester

Samlæses med biologi

Mål

Den studerende

- Har viden om **almen dannelse** og forståelse af omverdenen⁹

En truet verden – konsekvenser og handlemuligheder, 5. semester.

Indhold

- **Almindannelse** og forståelse af omverdenen¹⁰

Samfundsfag & historie

Fagdidaktik

- Vurdere **sociale, kulturelle, historiske, institutionelle og individuelle faktorer**, der rammesætter samfundsmæssige spørgsmål og præger identitetsdannelsen hos den enkelte elev.

Religion og filosofi

Filosofi og etik, 1. semester

Indhold

- Etik, forskellige etiske positioner, deres muligheder og begrænsninger. Etiske overvejelser med udgangspunkt i aktuelle spørgsmål, der vedrører **den enkelte, forholdet til medmennesket, til samfundet** og naturen
- Religionsfilosofi, herunder forskellige opfattelser af religion og af **forholdet mellem religion og modernitet**¹¹

Religion og samfund i tid og rum, 4. semester.

Indhold

Semesteret beskæftiger sig med **identitetsdannelse og fællesskabsudvikling nationalt og globalt** ud fra et historisk, samfundsmæssigt og religiøst perspektiv. Der arbejdes med **forholdet mellem menneske, stat, samfund, religion, kultur og køn** ud fra en identitetsmæssig og historisk vinkel. Med udgangspunkt i centrale nationale, europæiske og verdenshistoriske begivenheder og perioder, herunder den franske revolution og oplysningstiden, grundlovens tilblivelse og udformning og 1800-tallet, modernitet, senmodernitet og kulturmødet, sætter modulet fokus på forskellige identitets- og civiliseringsprocesser. Det indebærer, at modulet omhandler **sociologiske, historiske, religiøse og kulturelle sammenhænge mellem værdier, normer og levevis**. Modulet sigter mod at fremme de studerendes refleksion over og forståelse for egen og andres identitets- og fællesskabsdannelse i et kulturelt og religiøst heterogent Grønland og Europa.¹²

Specialpædagogik

Målet er, at den studerende opnår kompetencer til

- at beskrive, analysere og vurdere forhold, der har betydning for personers, organisationers og institutioners opgaveløsning i forhold til mennesker med særlige behov
- at beskrive, analysere og vurdere udviklingsmuligheder for børn og unge med særlige behov
- at reflektere over sit samspil med udsatte børn individuelt og i grupper¹³

SØJLE B: DET PÆDAGOGISKE OMRÅDE

Inden for det pædagogiske fagområde bliver værdier og normkonflikter fremhævet samt personlig udvikling, der blandt andet handler om at styrke elevens selvindsigt, selvtillid og selvværd. De studerende skal kende til lærerens roller som fagperson ("lærer") og omsorgsperson ("terapeut"). Ligesom det er centralt, at studerende kender til børns og unges trivsel i Grønland. Inden for specialundervisningen er der fokus på børn med særlige behov.

Kommunikation, interaktion og læring, 2. og 3. semester

Læringsmål

Den studerende

- tilegner sig viden om, og forståelse af forskellige teorier vedr. værdi- og normkonflikter, og kan reflektere over disse, samt herudfra udarbejde mulige løsningsforslag til brug i lærerprofessionen¹⁴

Personlig udvikling, 2. og 3. semester

Formål

Formålet med kurset er, at den studerende tilegner sig grundlæggende viden om og forståelse af fagområdet personlig udvikling i folkeskolen. Den studerende opnår desuden kompetencer til at kunne støtte elever i deres personlige udvikling samt erhverver sig redskaber til at fremme egen personlige udvikling.

Læringsmål

Den studerende

- bliver opmærksom på forskellen mellem terapeut og lærer og kan skelne mellem terapeutopgaver og læreropgaver
- opnår redskaber til at kunne støtte elevens personlige udvikling i en retning, der styrker elevens selvindsigt, selvtillid, selvværd og kreativitet
- erhverver sig redskaber til at supervisere, rådgive og vejlede medstuderende får kendskab til aktuel forskning og de anvendte forskningsmetoder vedr. børn og unges trivsel i Grønland.¹⁵

Centrale pædagogiske strømninger, 4. og 6. semester

Formål

Formålet med kurset er, at den studerende tilegner sig viden om centrale pædagogiske strømninger, og kan skelne mellem, genkende og anvende forskellige videnskabsteoretiske retninger, **menneskesyn** og læringssyn, samt reflektere over disse. Dette ses i forhold til folkeskole-forordningens formål og indhold.

Læringsmål

Den studerende

- tilegner sig viden om skolens rolle i samfundet – og samfundets indflydelse på skolen før og nu i forhold til undervisning, opdragelse og **demokratisk tankegang**
- tilegner sig viden om og forståelse af forholdet mellem **kultur og identitet**, set i forhold til samfundsudvikling¹⁶

Indhold på 6 semester

- **Lærerenes forskellige roller** i skolesammenhæng og relationskompetencer¹⁷

Specialundervisning, 5.semester

Formål

Formålet med kurset er, at den studerende får viden om og forståelse af børn og unge, hvis udvikling kræver særlig hensynstagen og støtte. Endvidere skal den studerende erhverve sig viden om og redskaber til at håndtere de særlige forhold, som kan gøre sig gældende i forbindelse med **elever med fysiske, psykiske og sociale udviklingsforstyrrelser**.¹⁸

Professionsrettet handlekompetence, 6.semester

Læringsmål

Den studerende

- kan organisere undervisning så den tilgodeser **elevernes med - og selvbestemmelse** i forhold til undervisningens mål
- tilegner sig viden om og forståelse af lærerens **socialpædagogiske forpligtelser** og samarbejdsrelationer

Indhold

Der arbejdes med følgende områder:

- **Identitetsudvikling - herunder udvikling af kønsidentitet**
- **Mobning og antivold**¹⁹

SØJLE C: PRAKTIK

I en del af praktikken bliver elevers forskelligartethed og forskellige lærertyper nævnt. I den sammenhæng kan retten til ikke-diskrimination og ligebehandling samt lærerens roller, herunder myndighedsrolle og -ansvar kan være relevant.

Observationspraktik, 1. semester

Formål

Formålet med observationspraktikken er, at den studerende introduceres til dagligdagen i skolen vha. deltagerobservation i sine linjefag. Den studerende tilegner sig viden om lærerprofessionens opgaver samt bliver opmærksom på **elevers forskelligartethed**.

Læringsmål

Den studerende

- bliver opmærksom på lærerens mange forskellige arbejdsopgaver
- bliver bevidst om **elevers forskelligartethed**
- kan observere og genkende aspekter af **forskellige lærertyper**²⁰

KAPITEL 2

2 UDFORDRINGER FOR LÆRERUDDANNELSEN I GRØNLAND

Danmarks evalueringsinstitut (EVA) har gennemført en evaluering af læreruddannelsen i Grønland, der blev offentliggjort i 2016.²¹ Evalueringen peger på flere forhold, som er relevante i relation til at styrke undervisning i børns rettigheder og menneskerettigheder på læreruddannelsen.

I det følgende er fremhævet en række udfordringer fra EVAs evalueringsrapport, der har relevans for undervisning i menneskerettigheder og børns rettigheder.

- Studerende er ikke tilstrækkeligt klædt på til at håndtere de mange forskellige opgaver, der følger med lærerprofessionen, fx undervise mangfoldig elevgruppe, arbejde med læringsmål eller udarbejde handleplaner.
- Studieordningens krav indfries ofte ikke i undervisningen, fx det didaktiske område.
- En lang række af de professionskompetencer, som de studerende vil få brug for som nyuddannede lærer, bliver ikke udviklet og trænet på læreruddannelsen.
- Meget lidt fokus i undervisningen på elever med særlige behov, differentieret undervisning, læringsmål mm.
- Uddannede lærer er udfordret af elever med særlige behov.
- Det faglige niveau er generelt meget lavt, og der optages mange studerende med svage faglige forudsætninger på uddannelsen.
- Færdiguddannede lærere oplever fx ikke at have lært om ordblindhed eller skrive- og læsevanskeligheder, som de ofte finder udfordrende i deres arbejde.
- Studerendes kompetencer til at forholde sig kritisk og reflekterende til pædagogiske problemstillinger er svage, og der er således risiko for, at deres praksis er baseret på personlige erfaringer og holdninger fremfor solidt fagligt fundament.
- Nyuddannede lærere virker helt uforberedte på at agere i en virkelighed med forsømte børn, fx med hensyn til lovgivningen, skærpet underretningspligt, tavshedspligt m.m.
- Underviserne nævner, at de mangler kompetencer og undervisningsmaterialer til at undervise i børn med særlige behov.
- De nyuddannede lærere udtrykker bl.a. ønske om mere viden om indberetninger og processen herom og om elever med særlige behov.

I et lærings- og undervisningsperspektiv på menneskerettighedsområdet betyder dette bl.a., at de studerende i højere grad skal opnå kompetencer til at påtage sig rollen som myndighedsperson i den grønlandske grundskole. Samt at både lærerne i folkeskolen og lektorerne på læreruddannelsen bør få styrket relevante kompetencer til at undervise i menneskerettigheder, herunder især FN's børnekonvention og FN's handicapkonvention. Eksempelvis gennem efteruddannelse af nuværende lærere, skoleledere og lærereuddannere.

ANBEFALINGER TIL LÆRERUDDANNELSEN

Følgende to anbefalinger fra evalueringsrapporten kan være relevante i forhold til et kommende samarbejde mellem MIO, Institut for Menneskerettigheder og Læreruddannelsen ved Grønlands Universitet. Som et led i forestående ændringer af studieordningen og undervisningen kan det være relevant at integrere et fokus på menneskerettigheder og børns rettigheder i et professionsperspektiv samt opbygge kompetence blandt underviserne til at varetage undervisning i rettigheder, så det er relevant for professionen og eleverne.

De to anbefalinger er formuleret af ekspertpanelet i forbindelse med evalueringen:

- **Revidere studieordning og formulere tydelige læringsmål**
→ MIO og Institut for Menneskerettigheder foreslår, at dette bl.a. kan omhandle at integrere og formulere tydelige læringsmål, som behandler børns rettigheder og de grundlæggende menneskerettigheder, der har relevans for lærerprofessionen.
- **Prioritere de fagdidaktiske og professionsrettede elementer i undervisningen i stedet for abstrakt pædagogisk teori.**
→ MIO og Institut for Menneskerettigheder foreslår, at dette bl.a. kan omhandle at integrere undervisning i rettigheder, der fokuserer på myndighedsansvaret i skolens praksis og arbejdet med eleverne.

Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder har i den årlige statusrapport også formuleret en række anbefalinger for at styrke menneskerettigheder i uddannelsen. Det anbefales, at Naalakkersuisut;

- Tager initiativ til at styrke undervisning i menneskerettigheder på læreruddannelsen i forbindelse med den forestående reform, herunder ruste de studerende til i højere grad at påtage sig rollen som myndighedsperson i den grønlandske grundskole.
- Arbejder for, at lærerne i folkeskolen og lektorerne på læreruddannelsen opnår relevante kompetencer til at undervise elever i menneskerettigheder, herunder især FN's børnekonvention og FN's handicapkonvention. Dette kan eventuelt ske gennem efteruddannelse af nuværende lærere og skoleledere.²²

- Sikrer, at læreruddannelsen på Ilinniarfissuaq får det nødvendige faglige indhold med henblik på at uddanne lærere med et højt kompetenceniveau, herunder for så vidt angår håndtering og tilrettelæggelse af undervisning for børn med særlige behov.²³

KAPITEL 3

3 UDFORDRINGER PÅ SKOLE- OG BØRNEOMRÅDET

Der er flere udfordringer i relation til grønlandske børns trivsel og uddannelse, der peger på et behov for at skolelærere har kompetencer til at undervise i og arbejde med børns rettigheder. Det betyder ligeledes, at læreruddannelsen bør sikre, at dette område får tilstrækkelig plads og fokus i uddannelsen.

3.1 DEN GRØNLANDSKE FOLKESKOLE

Den grønlandske folkeskolelov, Atuarfitsialak, nævner ikke menneskerettigheder specifikt. Der er imidlertid flere mål, der kan bidrage til, at skolen underviser i overensstemmelse med menneskeretlige værdier, fx fremmer åndsfrihed og tolerance, styrker medansvar og samarbejde og tilgodeser elever med særlige behov. Desuden angiver loven en ramme for et elevråd og demokrati, der giver rum til, at menneskerettigheder udleveres i praksis i det lokale skolemiljø. Forberedelse af eleverne til medbestemmelse indgår dog ikke som specifik målsætning, selvom dette står centralt i FN's Børnekonvention.

Atuarfitsialak²⁴

Forordningen bygger på et **læringssyn**, der indeholder en bred vifte af værdier og kompetencer, som man ønsker at eleverne udvikler. Kompetencer som: at kunne arbejde selvstændigt og at kunne arbejde sammen, at have **selvværd** og have respekt for andre menneskers værdier og holdninger, at have rodfæste i egen **kultur** og have indsigt i og forståelse for andre kulturer samt at forstå eget og andres ansvar i forhold til at fastholde og videreudvikle vores **demokratiske samfund**.

Læringssynet tager udgangspunkt i, at hver enkelt elev er et helt og unikt menneske, hvilket indebærer, at undervisningen tager udgangspunkt i den enkelte elev i erkendelse af, at børn lærer på forskellig måde.

Disse værdier er indbygget i **læreplanernes** obligatoriske **læringsmål** og i de vejledende undervisnings- og evalueringsforslag. I alle fag og fagområder indgår selvstændighed og samarbejde, egen og andre kulturer samt hensynet til den enkelte elev og klassen som helhed. Respekten for det enkelte menneske og de demokratiske samfund går således som en rød tråd fra forordningens overordnede formål gennem **trinformål, fagformål og læringsmål**.

Danmarks Evalueringsinstitut gennemførte i 2015 en undersøgelse af den grønlandske folkeskole. Evalueringen peger på, at folkeskoleloven ikke er tilfredsstillende

implementeret.²⁵ Det er bl.a. en udfordring for de grønlandske folkeskoler at gennemføre folkeskoleloven og opfylde lovens hensigt om at sætte barnet i centrum og støtte alle elever. Loven fastlægger en helt ny tilgang til undervisningen. Den skal svare til den enkelte elevs behov, rumme udfordringer for alle elever og tilrettelægges under hensyntagen til de mål, som lærer og elev fastsætter sammen.²⁶

Følgende punkter er nogle af de udfordringer, som undersøgelsen peger på, der kan være relevante i relation til at undervise i menneskerettigheder.

- Skolen har svage faglige resultater. Kun ca. fire ud af ti elever fortsætter i uddannelse efter grundskolen.
- Lærerne peger i overvejende grad på, at det er eleverne som er problematiske, når de skal give deres bud på, hvad skolens største udfordringer er. Det opleves ikke, at lærerne anerkender, at skolen også selv er med til at skabe de børn, der volder problemer.
- Omsorgssvigtede børn fylder meget på en del grønlandske skoler, og der er en del af lærerne, der er frustrerede over, at det er vanskeligt at hjælpe – dels fordi de nødvendige støttefunktioner mangler, dels fordi lærerne ikke føler, at de har kompetencerne til det.
- Inklusion er et tema, der så småt er på vej ind i den grønlandske folkeskole – børn ekskluderes imidlertid ikke i samme grad som i Danmark, da der ikke findes *specialskoler* (kun én for elever med stærkt handicap). Der påpeges dog stadig et behov for at sikre, at man ikke sender elever i specialklasser, fordi man ikke har kompetencer til at håndtere eleven i normalklassen.
- Det varierer, hvorvidt det er lærer, der er uddannet til at varetage specialområdet, som underviser. Nogle steder er det for-skolelærere og flere steder ikke-uddannede lærere, der varetager opgaven.
- Lærerne ønsker generelt mere viden om diagnosticerede børns behov.
- Nogle lærer oplever at stå alene med opgaven om at håndtere omsorgssvigtede børn
- Det er vanskeligt at undervise børn, hvor de basale behov ikke er dækket, som fx mad, søvn eller er traumatiseret fra misbrug i hjemmet eller overgreb.
- En skoleleder nævner, at skolen laver 80-100 indberetninger om året, svarende til ¼ af skolens elever. Nogle elever afstedkommer flere indberetninger. Socialforvaltningen har svært ved at løfte opgaven (drukner i sager)
- Lærerne savner viden fra deres uddannelse om omsorgssvigt og misbrug, som er hverdagen i arbejdet som lærer.
- Både lærer og PPR-medarbejdere peger på, at lærerne har for lidt viden med sig fra læreruddannelsen, hvad angår børn med særlige behov.
- Behov for afklaring af, hvad der forventes af den enkelte lærer, af skolen, af socialforvaltningen og af PPR. Mange lærere er tvivl.

3.2 BØRNEOMRÅDET GENERELT

Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder udgiver hvert år en statusrapport, der beskriver menneskerettighedernes status i Grønland. Undersøgelser fremhævet i statusrapporten peger på, at der er et stort behov for at børn får et større kendskab til deres rettigheder, herunder familierettigheder, seksuelle rettigheder og klagemuligheder. I det følgende er de problemstillinger fremhævet, som omhandler børn, unge og uddannelse, og som er relevante for lærerprofessionen at kende til og kunne håndtere.

- Flere undersøgelser og rapporter peger på, at Grønlandske børn og unge mistrives.
- 27 % af alle grønlandske børn vurderes at være udsat for omsorgssvigt i nogen eller alvorlig grad, særligt passiv psykisk omsorgssvigt.
- I 2015 blev 11 % af alle seksualforbrydelser begået mod børn under 15 år. En undersøgelse fra 2015 af SFI peger på en signifikant sammenhæng mellem seksuelle overgreb og en række vanskeligheder blandt unge: tidligt og stort forbrug af alkohol, tidlige graviditeter og fødsler, ingen uddannelse efter folkeskolen, lav tilfredshed med livet og dårlig selvopfattelse.
- 1/3 adspurgte unge havde ikke noget ønske om, at der skulle ske noget seksuelt, da de havde deres seksuelle debut. 21% piger og 9% drenge ad de adspurgte havde deres seksuelle debut, da de var under 15 år.
- Ombudsmanden har etableret ny hjemmeside, der bl.a. giver information om børn og unges klagemuligheder.
- Revselsretten er afskaffet i 2016 gennem forældreansvarsloven.
- Der arbejdes på at inkorporere FN's børnekonvention i grønlandsk lovgivning. Hvis det gennemføres bliver konventionen en direkte retskilde ved domstolen.
- Der findes i Grønland en række udbydere af rådgivning til børn og unge, men ikke en central. Det kan derfor være vanskeligt for et barn at kunne vurdere sin situation og vurdere tilbuddene.
- Ved UPR bedømmelsen i FN i 2016 fik Grønland bl.a. en anbefaling om at sikre børn bedre adgang til uddannelse.

Problemstillingerne omkring børns uddannelse i den grønlandske folkeskole samt den generelle trivsel blandt grønlandske børn peger på, at lærerne møder en lang række menneskeretlige udfordringer i deres daglige arbejdsliv. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at lærerne gennem deres uddannelse får kompetencer til at håndtere og sikre børns grundlæggende rettigheder.

KAPITEL 4

4 MENNESKERETTIGHEDER I ET PROFESSIONSPERSPEKTIV

I forlængelse af de udfordringer, der er beskrevet i de foregående afsnit om læreruddannelsen, folkeskolen og børns trivsel og beskyttelse, vil dette sidste afsnit fremhæve en række menneskeretlige temaer, der er væsentlige at behandle systematisk i læreruddannelsen.

Indenfor de fire områder; faglighed, omsorg, myndighedsansvar og skolen i samfundet, findes en række menneskeretlige temaer, som lærerstuderende bør have viden om og kompetencer til at håndtere. På hvilke måder de menneskeretlige temaer skal integreres i curriculum og behandles i undervisningen bør besvares og udvikles som led i undervisernes arbejde med fagfornyelsen, som MIO og Insitut for Menneskerettigheder gerne understøtter og går i videre dialog omkring. Så fremtidens lærere i Grønland opnår relevant viden om og holdning til børn/elever, til myndighedsopgaven og dannelsesopgaven i forhold til viden om og holdning til demokrati, medborgerskab og skolens rolle i samfundet.

Listen er ikke udtømmende, men et indledende bud på, hvad der kan arbejdes videres med.

SKOLEN I SAMFUNDET

Der er en række af de udfordringer, som bliver fremhævet i de forrige afsnit, der hænger sammen med skolens rolle i det grønlandske samfund. Skolen har en central rolle ift. social integration, social mobilitet, styrkelse af demokratiske medborgere og kompetent arbejdskraft til fremtidens grønlandske arbejdsmarked.

Relevante temaer:

- Personlig udvikling
- Rettigheder og medansvar
- Demokrati og medborgerskab

FAGLIGHED

Det er vigtigt, at børn lærer om deres grundlæggende rettigheder, herunder hvad de skal gøre, hvis deres egne eller andres rettigheder krænkes. Det betyder blandt andet, at de skal vide, hvad deres lærer skal hjælpe med og hvilke andre aktører, de kan tage kontakt til, hvis de oplever, at deres rettigheder ikke sikres.

Relevante temaer:

- Viden om menneskeretlige principper, som også gælder for børn

- Viden om rettigheder/børns rettigheder og klage muligheder
- Færdigheder til at genkende krænkelse og kontakte relevante aktører

OMSORG

Der er en lang række menneskeretlige temaer, der omhandler børns trivsel, og derigennem den omsorgsopgave, som lærerne har i skolen. Omsorgsopgaven handler blandt andet om at sikre, at ingen børn går glip af undervisning og uddannelsen på grund af mistrivsel og mobning, at skolen og lærerne sikrer et læringsmiljø, der giver plads til mangfoldighed og skaber lige muligheder for alle elever, og at alle elever uanset forudsætninger og særlige behov, kan være en del af det sociale og faglige fællesskab i skolen.

Relevante temaer:

- Personlig udvikling og autonomi
- Trivsel og antimobning
- Normkritisk undervisning
- Inklusion af alle elever

MYNDIGHEDSANSVAR

Som lærer i folkeskolen bærer man et myndighedsansvar. Denne myndighedsrolle er helt central i relation til menneskeretlige problemstillinger. Når skolen og lærerne agerer på vegne af staten, er det deres ansvar at medvirke til at sikre børns rettigheder.

Relevante temaer:

- Kendskab til lovgivning ift. rettigheder
- Skærpet underretningspligt
- Magtanvendelse
- Privatlivsbeskyttelse
- Samarbejde med andre myndigheder, fx socialrådgivere, pædagoger, sundhedsvæsen, politi mm.

SLUTNOTER

- ¹ Ilinniarfissuaq, Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, 2014: 'Studieordning for den centrale bachelorlæreruddannelse 2014', s. 167. Kan hentes her: <http://da.uni.gl/media/129488/studieordning-2014.pdf>
- ² Ibid., s. 161
- ³ Ibid., s. 180 + 181
- ⁴ Ibid., s. 32
- ⁵ Ibid: De store linjefag: Dansk, s. 56; Engelsk, s. 70; Grønlandsk, s. 82; Matematik, s. 94; Naturfag, s. 103, // De små linjefag: Biologi, s. 108, Fysik/Kemi, s. 116; hjemkundskab og design, s. 122; Håndarbejde og design, s. 129; Idræt og udeliv, s. 138; Kunst og arkitektur, s. 144; Naturgeografi, s. 153; Religion of filosofi, s. 159; samfundsfag og historie, s. 165; Sløjd og design, s. 173; Specialpædagogik, s. 182
- ⁶ Ilinniarfissuaq, Ilisimatusarfik, Grønlands Universitet, 2014: 'Studieordning for den centrale bachelorlæreruddannelse 2014', s. 77. Kan hentes her: <http://da.uni.gl/media/129488/studieordning-2014.pdf>
- ⁷ Ibid., s. 104
- ⁸ Ibid., s. 112
- ⁹ Ibid., s. 155
- ¹⁰ Ibid., s. 157
- ¹¹ Ibid., s. 161
- ¹² Ibid., s. 163
- ¹³ Ibid., s. 179
- ¹⁴ Ibid., s. 34
- ¹⁵ Ibid., s. 35
- ¹⁶ Ibid., s. 39
- ¹⁷ Ibid., s. 40
- ¹⁸ Ibid., s. 40
- ¹⁹ Ibid., s. 42
- ²⁰ Ibid., s. 22
- ²¹ Danmarks Evalueringsinstitut, Evaluering af Grønlands læreruddannelse på Ilinniarfissuaq, 2016, kan hentes her: <https://www.eva.dk/projekter/2015/evaluering-af-laererruddannelsen-i-gronland>
- ²² Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder, 2016: 'Menneskerettigheder i Grønland, Status 2016', s. 119. Kan hentes her: <https://menneskeret.dk/udgivelser/menneskerettigheder-groenland-status-2016>
- ²³ Ibid., 129
- ²⁴ Den nye skolelov 'Atuarfitsialak' (Den gode skole) trådte i kraft i 2003. Den blev kaldt 'forordning' ved vedtagelsen i 2002 og senere 'folkeskolelov' ved revidering i 2012.

²⁵ Danmarks Evalueringsinstitut, 2015: "Grønlands Folkeskole, Evaluering 2015". Kan hentes her:

<https://www.eva.dk/projekter/2014/evaluering-af-folkeskolen-i-gronland>

²⁶ Grønlands Råd for Menneskerettigheder og Institut for Menneskerettigheder, 2016:

'Menneskerettigheder i Grønland, Status 2016', s. 127. Kan hentes her:

<https://menneskeret.dk/udgivelser/menneskerettigheder-groenland-status-2016>

